

Kształcenie nauczycieli w Polsce w opinii studentów edukacji wczesnoszkolnej – raport z badań

Teachers' education in Poland in the opinion of early school education students – a research report

DOI 10.25951/4168

Skoro świat uległ tak zasadniczej przemianie, to profesja przygotowująca człowieka do życia w tym nowym świecie musi ulec zmianie przynajmniej na miarę zmiany świata.

H. Kwiatkowska (1997, s. 41)

Wprowadzenie

Przemiany zachodzące w wielu dziedzinach życia społecznego, rozwój nauki, nowych technologii, zmuszają ludzi do ciągłego doskonalenia się. Szczególne zadanie w tym względzie przypada nauczycielom, bo oni muszą podążać za zmianami, a wręcz być ich orędownikami i motywować uczniów do rozwoju. Od nauczycieli wymaga się nie tylko nabywania nowej wiedzy i umiejętności, lecz także stałego ich rozwijania. Podstawę ciągłego rozwoju powinno stanowić wysokiej jakości podstawowe wykształcenie pedagogiczne oraz spójny proces ustawicznego doskonalenia zawodowego. Nauczyciele są odpowiedzialni za ciągłe pogłębianie swojej wiedzy zawodowej poprzez refleksję, badania naukowe i systematyczne angażowanie się w ustawiczny rozwój zawodowy przez cały okres swojej kariery zawodowej. Charakter zawodu nauczyciela ulega ciągłym zmianom. Z nauczyciela „przekazującego wiadomości”, od którego wymagano niekwestionowanej wiedzy, przekształcił się w „nauczyciela-wychowawcę”, „nauczyciela-przewodnika”, „nauczyciela-tłumacza”, który

zachęca do zdobywania wiedzy i potrafi nadać strukturę wiadomościom uzyskanym przez uczniów z innych źródeł, często bardziej aktualnych niż te, które mają sami nauczyciele.

Struktura systemu i organizacja kształcenia kandydatów na nauczycieli

Po 1989 r. w Polsce nauczyciele byli przygotowywani do wykonywania zawodu realizując różne ścieżki kształcenia. Były to: jednolite studia nauczycielskie o specjalności nauczycielskiej, dwuletnie studia uzupełniające magisterskie dla absolwentów Studiów Nauczycielskich i Wyższych Szkół Nauczycielskich, trzyletnie studia licencjackie w zakresie różnych specjalności, kolegia nauczycielskie i kolegia języków obcych (funkcjonowały do 2012 r.), studia podyplomowe nadające kwalifikacje pedagogiczne i nauczycielskie, kursy kwalifikacyjne (Hejnicka-Bezwińska 2015, s. 404–405).

W roku 2004 dokonano standaryzacji kształcenia nauczycieli i pedagogów, zaproponowano odrębne standardy dla I i II stopnia kształcenia akademickiego (*Rozporządzenie MENiS z dnia 7 września 2004*). Rozporządzenie to oddzieliło kwalifikacje nauczycielskie od kwalifikacji pedagogicznych. Wprowadzenie dwustopniowego kształcenia nauczycieli oraz możliwość zdobywania kwalifikacji nauczycielskich na studiach II stopnia po wcześniejszych studiach nienauczycielskich oraz na studiach podyplomowych, a także poprzez zdobycie kwalifikacji nauczycielskich sprawiło, że ten zróżnicowany system nie zapewniał odpowiedniej jakości przygotowania nauczycieli. Jakości kształcenia nauczycieli nie sprzyjało także umasowienie i łatwość dostępu do studiów nauczycielskich. Można je było realizować w uczelniach niemal każdego typu: na uczelniach pedagogicznych, uniwersytetach, w szkołach artystycznych, ekonomicznych, medycznych, rolniczych, a nawet na politechnikach.

Założenia teoretyczne i metodologiczne badań

Kształcenie nauczycieli jest przedmiotem licznych rozpraw teoretycznych i empirycznych nie tylko pedeutologów, lecz także przedstawicieli wielu dyscyplin naukowych. Autorki zaprojektowały badania wśród kandydatów na nauczycieli kształcących się na studiach stacjonarnych i niestacjonarnych I i II stopnia. Część z nich ma już własne doświadczenia zawodowe, więc wyrażane przez

nich opinie nie mają osadzenia tylko w teoriach poznawanych podczas studiów, ale są także poparte wnioskami sformułowanymi dzięki praktyce. Rozważania zostaną ograniczone do poznania opinii na temat kształcenia nauczycieli pracujących na poziomie 0. i 1. (zgodnie z klasyfikacją ISCED 2011). Założenia teoretyczne badań stanowiła koncepcja kształcenia nauczycieli Wincentego Okonia (1991) oraz Tadeusza Lewowickiego (1997, 2007). Celem badań omawianych w niniejszym tekście było poznanie opinii studentów o koncepcjach kształcenia nauczycieli oraz o jego organizacji.

Inspiracją do podjęcia badań była zapowiedź zmian w szkolnictwie wyższym. Wiosną 2018 r. w mediach pojawiały się informacje dotyczące prac nad nowymi regulacjami kształcenia nauczycieli. Dnia 26 marca 2018 r. na stronie aktualności Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego opublikowano informację o pracy zespołu ekspertów, który w ramach programu POWER realizował pozakonkursowy projekt *Opracowanie modelowych programów kształcenia nauczycieli (200 mln zł na kształcenie...)*.

Charakterystyka badanej grupy

W doborze grup badanych zastosowano metodę doboru celowego, ponieważ dobór ograniczony był do uczelni kształcących przyszłych nauczycieli na kierunku pedagogika ze specjalnością zintegrowana edukacja wczesnoszkolna oraz edukacja wczesnoszkolna i przedszkolna. Badania – z zastosowaniem ankiety audytoryjnej – przeprowadzono wśród studentów studiów stacjonarnych i niestacjonarnych: z trzeciego roku studiów pierwszego stopnia oraz z pierwszego i drugiego roku studiów drugiego stopnia. Ankiety wypełniło 181 osób w Cieszynie i 316 w Kielcach. Badania przeprowadzono w kwietniu i w maju 2018 r. w Cieszynie na Wydziale Etnologii i Nauk o Edukacji oraz w Kielcach na Wydziale Pedagogicznym i Artystycznym Uniwersytetu Jana Kochanowskiego. Dobór terenu badań był podyktowany chęcią porównania opinii studentów z małego i dużego ośrodka akademickiego. Ogółem w Uniwersytecie Śląskim w Katowicach w roku akademickim studiowało 19 589 studentów, w tym 15 809 w trybie studiów stacjonarnych, jednak na wydziale cieszyńskim kształciło się 753 osoby, w tym 461 na studiach stacjonarnych, stąd Cieszyn możemy uznać za mały ośrodek. W Kielcach Uniwersytecie Jana Kochanowskiego kształcenie pobierało 11 339, w tym 8749 na studiach stacjonarnych.

Tabela 1. Charakterystyka grupy badanej

Ośrodek	WEiNoE w Cieszynie	WPiA w Kielcach
Studenci ze studiów stacjonarnych	95	196
Studenci ze studiów niestacjonarnych	86	120
Razem	181	316

Źródło: badania własne.

Większość badanych studentów w Cieszynie, to osoby aktywne zawodowo (96–63 osoby pracowały w zawodach, w których zdobywają wykształcenie, a 33 – poza oświatą). Sprzyja temu zapis w *Regulaminie studiów w Uniwersytecie Śląskim w Katowicach* (*Regulamin UŚ*, § 12, ust. 1., ust. 4,1.). Podobna sytuacja z aktywnością zawodową występowała w Kielcach. Biernych zawodowo było 195 osób, a pozostali pracują w placówkach oświatowych (72) i poza nimi (49). Także *Regulaminie studiów Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach* jest zapis o IOS (*Regulamin UJK*, § 19, ust. 2.). Zaangażowane zawodowo są osoby ze studiów niestacjonarnych i nieliczne osoby ze studiów stacjonarnych.

Modele i koncepcje kształcenia nauczycieli

Wśród licznych koncepcji kształcenia nauczycieli na wyróżnienie zasługuje propozycja W. Okonia, który wymienia koncepcje: kompetencyjną, personalistyczną, progresywną, akademicką, pragmatyczną i wielostronnej edukacji (Okon 1991, s. 49–53). Tę ostatnią – doktrynę/koncepcję wielostronnej edukacji nauczycieli – rozwinął w swoich pracach T. Lewowicki (1997, 2007).

W ankiecie zaproponowano wybór jednej lub kilku koncepcji. Respondenci mieli do wyboru kategorie opisywane w literaturze przedmiotu jako podstawowe – możliwe koncepcje kształcenia nauczycieli.

Najwięcej studentów wskazało koncepcję wielostronnej edukacji. Zdaniem większości badanych studentów, nauczyciel w procesie kształcenia akademickiego powinien przede wszystkim być przygotowany wielostronnie, nabywać wiedzę teoretyczną i zdobywać przygotowanie praktyczne, kształtować wysokie morale, rozwijać umiejętność skutecznego działania.

Koncepcja wielostronnej edukacji zyskała największe uznanie wśród studentów zdobywających kształcenie na studiach niestacjonarnych zarówno w Cieszynie, jak i w Kielcach. Z założenia wszystkie elementy składowe tej

koncepcji sprzyjają temu, aby student kończący studia miał szeroko rozwinięte kompetencje poznawcze, sprawności i umiejętności.

Otwarte pozostaje pytanie: jak współcześnie realizować w praktyce ten model kształcenia nauczycieli, skoro od kilku lat obserwujemy obniżenie poziomu wykształcenia kandydatów na studia nauczycielskie? Także do samej organizacji kształcenia również można mieć wiele uwag. Badani wyrazili swoje opinie o koncepcjach kształcenia nauczycieli, niestety badania nie obejmowały poznania opinii o faktycznie realizowanym procesie w uniwersytetach. Zdaniem T. Lewowickiego ta koncepcja jest chyba najtrudniejsza do zrealizowania (Lewowicki 1997, s. 108). Odpowiedzi respondentów przedstawiono w tabeli 2.

Tabela 2. Opinie studentów o koncepcji kształcenia nauczycieli (dane podano w procentach)

Kategorie	Studenci z Cieszyna		Studenci z Kielc	
	S	N	S	N
Koncepcja problemowa/progresywna	62,1	61,6	95,4	24,2
Koncepcja personalistyczna	64,2	53,5	43,4	55,8
Koncepcja ogólnokształcąca/erudycyjna	59,4	57,6	53,9	47,6
Koncepcja pragmatyczna	47,4	47,7	26,5	23,3
Koncepcja specjalistyczna/profesjonalna	48,4	43,0	30,6	19,2
Koncepcja wielostronnej edukacji	64,2	70,9	77,6	57,5

Legenda: S – studenci ze studiów stacjonarnych, N – studenci ze studiów niestacjonarnych

Źródło: badania własne.

Drugą liczbę wskazań – zwłaszcza studentów ze studiów stacjonarnych – uzyskała koncepcja problemowa, nazywaną inaczej progresywną. Zgodnie z nią nauczyciel powinien być przygotowywany do wywoływania sytuacji problemowych i rozwiązywania problemów, a zwłaszcza do dostrzegania i podejmowania problemów, które pojawiać się będą w przyszłości. Jak zauważył T. Lewowicki, „wobec zmienności wiedzy i zawodności wyćwiczonych sprawności zawodowych szansą na wypełnienie funkcji przypisanych profesji nauczycielskiej jest opanowanie przez nauczycieli sposobów dostrzegania, określania i rozwiązywania problemów, jakie niesie oświatowa i wychowawcza rzeczywistość” (Lewowicki 2007, s. 49).

Kolejne miejsce – według liczby wskazań – zajęła koncepcja ogólnokształcąca, zwana erudycyjną. Ponad połowa badanych uznała, że studia na kierunkach nauczycielskich powinny wyposażać przyszłego nauczyciela w wiedzę, tak aby

„w wyniku studiów był człowiekiem o dużej erudycji, solidnym wykształceniu ogólnym” (Lewowicki 1997, s. 107).

Podobne znaczenie badani przyznają możliwości wielostronnego rozwoju osobowości, a zwłaszcza kształtowania wzorców osobowościowych godnych naśladowania przez dzieci i młodzież, kształtowanie „duchowej sylwetki”. Koncepcja personalistyczna zyskała uznanie podobnej liczby osób, co koncepcja opisana wcześniej. Koncepcja ta jest zorientowana na osobę nauczyciela i na jego osobowość, zatem nauczyciel wyposażony w „odpowiednie dyspozycje osobowościowe – ukształtuje pożądane w tym zawodzie postawy, pobudzi zainteresowania i motywacje” (Lewowicki 2007, s. 49).

Większość badanych studentów, przyszłych nauczycieli zdobywających kwalifikacje do pracy w przedszkolach i w klasach I–III, w swoich opiniach wyraziła potrzebę zdobycia szerokiego wykształcenia, wyposażenia w wiedzę, sprawności i umiejętności przydatne w pracy w zmieniającej się rzeczywistości społecznej.

Badani dostrzegają także potrzebę nabycia podczas studiów przygotowania instrumentalnego, pragmatycznego, zwłaszcza metodycznego. Studenci obserwując rozwój nowych technologii, dostrzegają potrzebę nabycia sprawności przydatnych w codziennej pracy. Codziennością szkolną jest dziennik elektroniczny, tablica interaktywna, e-podręczniki itd. Biegłość posługiwania się narzędziami IT ułatwi start zawodowy i da szansę na powodzenie zawodowe. Więcej zwolenników koncepcja pragmatyczna znalazła w Cieszynie. Należałoby przeprowadzić badania pogłębione, aby wyjaśnić różnice w opiniach studentów, ponieważ mogą one być związane z posiadanymi kompetencjami cyfrowymi lub ich brakiem.

Najmniej zwolenników wśród badanych studentów znalazła koncepcja specjalistyczna, nazywana także profesjonalną. Zgodnie z nią nauczyciel ma być przygotowany merytorycznie w określonej dziedzinie wiedzy. Studenci zapewne dostrzegają specjalizację nauki i jej szybki rozwój – wysokie znaczenie nadali koncepcjom związanym ze zdobywaniem wiedzy ogólnej – jednak z racji zdobywanego wykształcenia to oni będą specjalistami kształcenia dzieci (w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym) we wszystkich dziedzinach przewidzianych w podstawie programowej. Będą realizować edukację polonistyczną, matematyczną, społeczną, przyrodniczą, plastyczną, techniczną, informatyczną, muzyczną oraz wychowanie fizyczne. Nauczyciel pracujący w przedszkolu bądź w szkole podstawowej, mając dodatkowe uprawnienia, może również prowadzić edukację językową w zakresie języka obcego. Zatem z perspektywy studentów zdobywanie wiedzy specjalistycznej, pogłębionej może stanowić uzupełnienie innych koncepcji.

Kształcenie nauczycieli było w przeszłości „determinowane wieloletnimi – nie zawsze dobrymi – tradycjami i dość żywiołową grą interesów różnych grup społecznych, niż przemyślanymi (i uwzględniającymi skutki rozmaitych rozwiązań) koncepcjami edukacji tej grupy zawodowej” (Lewowicki 1997, s. 106), a zdaniem Teresy Hejnickiej-Bezwińskiej „dotychczas podejmowane próby standaryzacji kształcenia nauczycieli i pedagogów nie powiodły się” (2015, s. 405).

Opinie o organizacji kształcenia nauczycieli

Pedeutolodzy toczą liczne dyskusje dotyczące nie tylko koncepcji kształcenia nauczycieli, lecz także jego organizacji, która ulegała licznym zmianom w ostatnich dziesięcioleciach. W latach siedemdziesiątych XX w. przyszli nauczyciele byli kształceni w wyższych szkołach pedagogicznych na sześciu kierunkach:

1. pedagogika opiekuńcza,
2. pedagogika obronna,
3. pedagogika szkolna,
4. pedagogika kulturalno-oświatowa,
5. wychowanie przedszkolne z nauczaniem początkowym,
6. pedagogika pracy.

Oddzielono zatem kształcenie pedagogów od kształcenia nauczycieli, tym samym oddzielono wychowanie od kształcenia. Akcentowano w ten sposób „wyższość wychowania (indoktrynacji) nad kształceniem (Hejnicka-Bezwińska 2015, s. 401). Kształcenie nauczycieli – jako mniej ważne – było prowadzone przez „odrębne jednostki organizacyjne zatrudniające najczęściej osoby, które nie poradziły sobie z uzyskaniem stopni naukowych (Hejnicka-Bezwińska 2015, s. 401). Wprowadzone ustalenia utrwały się na tyle, że transformacja ustrojowa nie przyniosła żadnych zmian. Kształcenie nauczycieli regulowały przepisy ustawy o szkolnictwie wyższym, przepisy ustawy o systemie oświaty oraz wydane na ich podstawie rozporządzenia.

Prawie do końca lat dwudziestych XXI w. kwalifikacje nauczycielskie można było zdobyć realizując:

1. studia dwustopniowe 3 + 2 o specjalności nauczycielskiej,
2. dwuletnie studia magisterskie o specjalności nauczycielskiej po „dowolnych” studiach licencjackich (na przykład socjologii, kulturoznawstwie) i uzupełnieniu różnic programowych,

3. studia podyplomowe nadające kwalifikacje pedagogiczne i nauczycielskie,
4. kursy kwalifikacyjne.

Badania wśród studentów przeprowadzono w czasie dyskusji o możliwych praktycznych rozwiązaniach dotyczących kształcenia nauczycieli (pracujących w przedszkolu, w edukacji wczesnoszkolnej, przedmiotów kierunkowych w szkole podstawowej oraz w szkole ponadpodstawowej), a przed ogłoszeniem prawnych rozwiązań.

Większość badanych studentów opowiada się za utrzymaniem dotychczasowego rozwiązania w zakresie kształcenia przyszłych nauczycieli pracujących w przedszkolu. Studenci uzasadniając swój wybór pisali, że „mając licencjat można już pracować i nabywać doświadczenie”. Inna grupa uzasadnień jest związana z możliwością przekwalifikowania: „po licencjacie istnieje możliwość wyboru innej specjalności/specjalizacji, która może poszerzyć horyzonty i pomóc w pracy nauczyciela, który musi orientować się w dzisiejszej rzeczywistości”; „można poszerzyć wiedzę i wykształcenie studiując dodatkowy kierunek na drugim stopniu”.

Jednolite studia magisterskie zyskały uznanie około $\frac{1}{3}$ badanych. W uzasadnieniu pisali: „dłuższa nauka na studiach to większe prawdopodobieństwo lepszego przygotowania do pracy w przedszkolu”; „trzy lata to za mało na dobre przygotowanie do zawodu”; „ciągłość nauki, rozłożony materiał”; „zamiast pisanie pracy licencjackiej można zrobić więcej praktyki i pisać tylko jedną pracę magisterską”.

Niemala grupa studentów ze studiów niestacjonarnych nie udzieliła odpowiedzi na to pytanie. Tryb studiów (stacjonarnych/ niestacjonarnych) oraz aktywność/bierność zawodowa w niewielkim stopniu różnicują opinie badanych. Odpowiedzi respondentów przedstawiono w tabeli 3.

Tabela 3. Opinie studentów rodzajach studiów, w trakcie których powinno być prowadzone kształcenie przygotowujące do wykonywania zawodu nauczyciela

Kategorie		Studenci z Cieszyna		Studenci z Kielc	
		S	N	S	N
W przedszkolu	studia pierwszego i drugiego stopnia	61,1	59,3	68,4	52,5
	jednolite studia magisterskie	38,9	29,1	31,6	40,8
	brak odpowiedzi	0,0	11,6	0,0	6,7

W edukacji wczesnoszkolnej	studia pierwszego i drugiego stopnia	46,3	50,0	49,5	50,0
	jednolite studia magisterskie	53,7	34,0	48,0	43,3
	brak odpowiedzi	0,0	15,1	2,6	6,7
W szkole podstawowej	studia pierwszego i drugiego stopnia	38,9	50,0	44,9	38,3
	jednolite studia magisterskie	48,4	30,2	48,0	45,0
	brak odpowiedzi	12,6	19,8	7,1	16,7
Przedmiotów kierunkowych w ponadpodstawowych	studia pierwszego i drugiego stopnia	28,4	40,7	46,9	27,5
	jednolite studia magisterskie	52,6	32,6	48,0	41,7
	brak odpowiedzi	18,9	26,7	5,1	30,8

Legenda: S – studenci ze studiów stacjonarnych, N – studenci ze studiów niestacjonarnych

Źródło: badania własne.

Zwolenników utrzymania studiów dwustopniowych kształcących nauczycieli pracujących z dziećmi w wieku wczesnoszkolnym jest nieznacznie mniej niż w przypadku nauczyciela w przedszkolu. Badani formułowali podobne uzasadnienia, pisząc: „jest możliwość zrobienia przerwy pomiędzy studiami na zdobycie praktyki, np. w charakterze pomocy nauczyciela”.

Badani wypowiadali się o specjalności, którą studiują, stąd może większe zrozumienie potrzeby zorganizowania jednolitych studiów przygotowujących do pracy z dziećmi w szkole. Studenci uzasadniali: „student będzie mógł dłużej skupić się na jednej specjalności i być w niej ekspertem, zamiast mieć kilka różnych”; „na studiach magisterskich jest często powtarzany materiał ze studiów licencjackich, dlatego jednolite studia magisterskie mogły tego uniknąć, a wiedza będzie pełniejsza”; „większy okres czasu na metodyczne przygotowanie w danej specjalności”; „edukacja wczesnoszkolna jest bardzo wymagająca i nauczyciel powinien być dobrze przygotowany”.

Tryb studiów w niewielkim stopniu różnicuje opinie uczniów. Opinie o długości studiów mają związek z aktywnością/biernością zawodową. Za jednolitą formą studiów opowiadały się zwłaszcza osoby biernie zawodowo i pracujące niezgodnie ze zdobywanym wykształceniem, a więc poza oświatą.

Obie formy kształcenia nauczycieli przedmiotów kierunkowych w szkole podstawowej mają podobną liczbę zwolenników, wzrosła natomiast liczba

osób nie mających zdania na ten temat. Za utrzymaniem dotychczasowych rozwiązań organizacyjnych są zwłaszcza studenci z Cieszyna studiujący w trybie niestacjonarnym (50%), studenci z Kielc ze studiów stacjonarnych (48%) oraz osoby pracujące zawodowo w placówkach oświatowych. Studenci pracujący poza oświatą (51,2%) oraz badani bierni zawodowo (46%) nieznacznie częściej wyrażali opinie o potrzebie prowadzenia jednolitych studiów pięcioletnich, uzasadniając, że „niemożliwe jest solidne przygotowanie metodyczne i merytoryczne podczas studiów pierwszego lub tylko drugiego stopnia czy na studiach podyplomowych”; „każdy nauczyciel powinien skończyć jednolite studia, żeby dobrze się przygotować i być dobrze przygotowanym do pracy”; „nauczyciel musi być dogłębnie wykształcony z danego przedmiotu”.

Dopiero kształcenie nauczycieli uczących w szkołach ponadpodstawowych w formie jednolitych studiów magisterskich zyskało większe uznanie w opinii badanych studentów z Cieszyna i z Kielc. Wyjątek stanowią badani z Cieszyna ze studiów niestacjonarnych: 40,7% studentów jest za utrzymaniem dotychczasowych rozwiązań. Należy odnotować dużą grupę osób nie mających zdania w tej kwestii. Studenci w wypowiedziach otwartych proponowali, aby „podczas jednolitych studiów przygotowujących do wykonywania zawodu nauczyciela przedmiotów kierunkowych, takich jak matematyka, historia czy inne, studenci w pierwszych latach kształcenia zdobywali wiedzę o podstawach rozwoju, kształceniu, wychowaniu dziecka, a dopiero na kolejnych latach studiów wiedzę z przedmiotów kierunkowych”; „nauczyciel przedmiotu powinien posiadać wiedzę pedagogiczną, nie tylko przedmiotową”; „na studiach należy zdobyć wiedzę psychologiczną o dzieciach i młodzieży, pedagogiczną i dopiero kształcić się w konkretnej specjalizacji”.

Opinie wyrażane przez badanych studentów mogą budzić zdziwienie rodziców, dyrektorów, wreszcie samych uczniów. Badani uczestniczący w procesie kształcenia do wykonywania zawodu nauczyciela zrealizowali już częściowo praktyki pedagogiczne, doświadczyli trudu funkcjonowania w roli nauczyciela, a opowiadają się za organizacją kształcenia niejako „na skróty”.

Podsumowanie

Rolę i zadania nauczycielskiej profesji najpełniej ujął T. Lewowicki pisząc, że

jakość edukacji – poza wieloma innymi uwarunkowaniami – zależy przede wszystkim od nauczycieli, ich przygotowania, motywacji, pracy. Przygotowanie nauczycieli pozostawia jednak wiele do życzenia. W dużym stopniu obciąża to środowisko

akademickie i inne środowiska, które gorliwie podejmują się kształcenia i dokształcania, a także doskonalenia zawodowego nauczycieli. Brak klarownej koncepcji, wątpliwej jakości standardy, zbyt masowe kształcenie, powierzchowność, słabe powiązanie teorii i praktyki, nadmiar niby-uczelni i niby-nauczycieli akademickich kształcących nauczycieli, to znane i często przywoływane słabości (...). Meandry i słabości polityki oświatowej wpływają także na stan edukacji małych dzieci. Z pewnością ten etap – podobnie jak w ogóle edukacja – nie był i nadal nie jest traktowany jako priorytet w polityce państwa (Lewowicki 2010, s. 26–27).

W podsumowaniu powyżej opisanych kwestii można zauważyć, że wśród zwolenników studiów dwustopniowych dominowały osoby będące jednocześnie zwolennikami pracy w trakcie studiów, a zwłaszcza po ukończeniu studiów pierwszego stopnia. Możliwe, że te opinie są formułowane w związku z potrzebą czy koniecznością samodzielnego utrzymania się podczas studiów. Zwolennicy studiów jednolitych używali argumentów nie jednostkowych, indywidualnych, lecz związanych z potrzebą właściwego przygotowania merytorycznego.

Patrząc na omówione wyniki badań całościowo należy dostrzec częściowy brak konsekwencji w opiniach studentów. Badani zadeklarowali się jako zwolennicy koncepcji wielostronnej edukacji, a ta jest związana z nabyciem wiedzy teoretycznej, przygotowania praktycznego, rozwojem kompetencji etycznych, umiejętnością skutecznego działania. Nasuwa się zatem pytanie, jak realizować w praktyce koncepcję wielostronnej edukacji w trakcie studiów dwustopniowych, dających możliwość zmianę kierunku studiów po ukończeniu studiów pierwszego stopnia.

Studenci studiów pedagogicznych dostrzegają szczątkowe przygotowanie pedagogiczne studentów uczęszczających wyłącznie na przedmioty kierunkowe. Często nauczycielami zostają osoby kończące „tylko” studia podyplomowe dające kwalifikacje pedagogiczne/nauczycielskie. Nierzadko takie studia są organizowane w formie e-studiów.

Należy żywić nadzieję, że zmiany wprowadzane od 2019 r. – nie tylko te narzucone przez akty prawne – przyczynią się do naprawy kształcenia nauczycieli, a przede wszystkim będą stanowiły początek zmian zmierzających do „naprawy” kształcenia wszystkich nauczycieli.

BIBLIOGRAFIA

- 200 mln zł na kształcenie przyszłych nauczycieli, <http://www.nauka.gov.pl/aktualnosc-ministerstwo/200-mln-zl-na-ksztalcenie-przyszlych-nauczycieli.html> (data dostępu: 7.04.2018).

- Hejnicka-Bezwińska T. (2015), *Praktyka edukacyjna w warunkach zmiany kulturowej (w poszukiwaniu logiki zmian)*, Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Kwiatkowska H. (1997), *Źródła inspiracji nowego myślenia o edukacji nauczycielskiej*, w: H. Kwiatkowska, T. Lewowicki (red.), *Źródła inspiracji współczesnej edukacji nauczycielskiej*, Warszawa: WSP ZNP.
- Lewowicki T. (1997), *Przemiany oświaty. Szkice o ideach i praktyce edukacyjnej*, Warszawa: Wydawnictwo „Żak”.
- Lewowicki T. (2007), *Problemy kształcenia i pracy nauczycieli*, Warszawa – Radom: Instytut Technologii Eksploatacji – Państwowy Instytut Badawczy.
- Lewowicki T. (2010), *Edukacja małych dzieci – pomieszczenie teorii pedagogicznej, polityki oświatowej i praktyki edukacyjnej*, w: E. Ogrodzka-Mazur, U. Szuścik, A. Gajdzica (red.), *Edukacja małego dziecka. Teoretyczne odniesienia, tendencje i problemy*, t. 1, Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls”.
- Okoń W. (1991), *Rzecz o edukacji nauczycieli*, Warszawa: Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne.
- Regulamin studiów Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach z dnia 25.04.2017*, http://www.ujk.edu.pl/bip/files/uchwaly2015/Uchwala0182015_zal1.pdf (data dostępu: 16.05.2018).
- Regulamin studiów w Uniwersytecie Śląskim w Katowicach z dnia 26.02.2015*, <http://bip.us.edu.pl/regulamin/regulamin-studiow-2017> (data dostępu: 6.04.2018).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 7 września 2004 roku w sprawie standardów kształcenia nauczycieli*, <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20042072110/O/D20042110.pdf> (data dostępu: 6.04.2018).

STRESZCZENIE

Założenia teoretyczne badań stanowiła koncepcja kształcenia nauczycieli W. Okonia oraz T. Lewowickiego. Celem badań było poznanie opinii studentów na temat koncepcji kształcenia oraz o organizacji tegoż kształcenia. Badania z zastosowaniem anonimowej ankiety audytoryjnej przeprowadzono w 2018 r. na wydziałach macierzystych autorek badań. Największe uznanie wśród studentów zyskała koncepcja wielostronnej edukacji. Badani studenci (najczęściej aktywni zawodowo) opowiedzieli się za dwustopniowym tokiem studiów, na których kształcą się zwłaszcza nauczycieli przedszkola, edukacji wczesnoszkolnej i szkoły podstawowej. Uzasadniali to możliwością pracy w zawodzie podczas studiów, a tym samym zdobywania doświadczenia praktycznego. Za jednolitą formą studiów opowiadały się zwłaszcza osoby biernie zawodowo i pracujące niezgodnie ze zdobywanym wykształceniem, a zatem poza oświatą.

SŁOWA KLUCZOWE: kształcenie nauczycieli, opinie studentów wczesniej edukacji

SUMMARY

The theoretical assumptions of the research were based on Wincenty Okoń and Tadeusz Lewowicki's concept of teachers' education. The study was aimed at learning students' opinions on the concept of teachers' education and its organization. The studies were conducted in the authors' faculties with the use of anonymous auditorium questionnaire in 2018. The biggest recognition among students was declared in the case of the concept of multisided education. The surveyed (most often professionally active) students were in favour of the two-degree course of studies, which mostly provide education for kindergarten, early school and primary school teachers. They justified this with the possibility of professional work during the studies, which allows for gaining practical experience. The unified form of studies was favoured by professionally inactive people and those who work not compliantly with their education, outside the educational sector.

KEYWORDS: teachers' education, opinions of early education students

BARBARA GRABOWSKA – Uniwersytet Śląski w Katowicach

MIROSŁAWA PARLAK – Wyższa Szkoła Biznesu i Przedsiębiorczości w Ostrowcu Świętokrzyskim

Pedagogika / Pedagogy

Przysłano do redakcji / Received: 21.09.2019

Przysłano do redakcji po recenzjach / Received in revised form: 30.09.2019; 4.02.2020

Data akceptacji do publikacji / Accepted: 3.06.2020